

Izhaja vsaki četrtrek
in velja s poštnino vred
in v Mariboru z pošiljanjem
na dom
za celo leto . . . 3 fl.
za pol leta . . . 1 fl. 50 k.
za 1/4 . . . — fl. 80 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . . . 2 fl. 50 k.
za pol leta . . . 1 fl. 30 k.
za 1/4 . . . — fl. 62 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjigarju Novaku na
velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

Naročnino sprejema vred-
ništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi ne
prijemajo.

Oznanila se prijemajo,
plača za vrstico je 10 k.
in za kolek 30 k.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Štv. 19.

V Mariboru 22. avgusta 1867.

Tečaj I.

O Madžarih.

(Iz Svetozora).*

Na kolikor v mrak starodavnih časov bistrost človeškega duha prodreti more, pokazuje se nam Azija kot zibel človeškega rodu. Tam se mora iskati začetek vsega tega, kar giblje sedajne omikane narode; tam se je probudila prva delavnost ljudskega plemena, in ako sledimo razvoj obrta, trgovine, umetnosti in znanosti, vedno pridemo v ta del sveta, kateri je zraven tega tudi zibel prvotnega vredjenja držav in naj imenitnejših izpoznanj naboženskih. Ako si naša Evropa nemore prisvajati izvirnosti v teh betvah človeškega činjenja in dejanja, si ji mora pa brez vsega ugovora pripoznati prednost pred Azijo v tem, da je vse, kar je tam vzelo svoj početek, v Evropi izdatnejše napredovalo in da je mnogo stvari tukaj prišlo na naj višjo stopnjo popolnosti. Indoevropsko pleme se je tega popolnovanja vdeleževalo.

V daljnem teku zgodob vidimo, da je Azija kakor iz zavidanja, da v zgodovini mlajša, mnogo manjša in od prirode vbožje obdarjena Evropa z svojimi napredki zasenčuje počtetno bivališče človeštva, kdaj pa kdaj iz srednjih visotin svojih v Evropo izpošiljala mnogobrojne čete divjih, surovih narodov, kateri so kakor vihraje s gor vrinoli se v del našega sveta, napadali narode evropske mirno delajoče in pridno napredujoče in jih ropali, plenili, ničili, gubili, po tem besnim delu pa sopet minoli, kakor bi za nič drugega ne bili vstvarjeni nego da omiko in izobraženost zabranjujejo. Strašen dokaz tega so Huni, ki niso le celo vzhodno Evropo potepali, ampak tudi v srednjo noter do Francoskega, ja tje do severne Italije pridrli povsodi svoje poti zaznamenajoči z krvijo, ognjem in podrtinami dokler da so izvršivši to barbarsko svoje poslanje izginoli brez sledu v takratni zmesi narodov. Vredni njihovi nasledniki in sorodniki Obri se niso drugače obnašali, dokler da tudi ti niso podlegli premoči izobraženosti evropske.

Rodovitne ravnine ogerske, v ktere hočevniškemu živetju posebno primerne so se že Huni in Obri tako zaljubili, da so na njih vdarili glavno svoje taborišče, od koder bi podzemali pogubne svoje napade, so dočakale še tretjega obiskovanja te vrste. Slavno kraljevstvo velikomoravsko, drugi kolikor vemo poskus Slovanstva zapadnega proti postaviti se z združeno močijo zjedinjenim silam Nemštva, je kmalu vzbujalo zavidnost nemških vladarjev. Zastojn se je sicer napenjal Ludvik Nemški razdrobiti lepo se razevitajoče kraljevstvo, zastojn je proti njemu besnil vnuk jegov Arnulf, hrabri Svetopolk je zmagal vsa nasištva jegova. Tu je besni Arnulf poklical na pomoč Madžare, kateri so se na vzhodni strani za Karpatami po kočevniško sem tam klatili kakor nekdanj Huni in Obri, z katerimi jih je vezal jednaki izvir.

Tako so se divji Madžari prignali od vzhoda in so Nemcem pomagali ničiti in pogrebati nadepolno kraljevstvo velikomoravsko, ki je bilo po smrti Svetopolka Velikega oslabiljeno po neslogi sinov jegovih. Rodovitne nižave po Donavi in Tisi so prišle v posest novih Hunov in Obrov, v posest Madžarov, kateri so vničivši kraljevstvo Svetopolkovo kakor klin zagozdili se med Slovanstvo severno in južno, ki je od teh dob od sebe odtrgano ostalo. Naj slavnejši zgodavinar madžarski pred nedavnem vmrl Lad. Szalay se sicer ne sramuje svojemu narodu naj večjo zaslugo iz tega pripisovati,

*) Česki obrazkovani tednik, ki ga vsem češčine vajenim Slovincem iskreno priporočamo.

da je namreč pretrgal ono zvez Slovanstva. Tako vendar more le pisati sovražna strast, kajti iz tega Szalayevega stališča bi bili n. p. Cortez, Pizarro in jim podobni zatiravci človeštva naj zaslužnejši junaki in dobrotniki jegovi.

Madžari na Ogorskem v novi svoji domovini so v navaženem svojem življenju dalje stopali in popolnoma kakor poprej Huni in Obri vsako leto v kako sosedno deželo včasih tudi v oddaljene kraje vdiral na rop in plen, povsodi tudi svoje poti zaznamenajoči z krvavimi stopinjami. In zdelo se je sopet, da nimajo tudi oni drugega poklica, nego da bi bili kakor sorodni njihovi predhodniki, po izpolnjeni meri od izobraženejših sosedov kaznovani in vničeni ali pa, kamor jim je šlo, zagnani. Vendar prišlo je drugače. K koncu desetega stoletja ravno, ko so se pri okolnih narodih vstanovila mogočna vladarstva od krepkih in slavni vladarjev (na Nemškem od Otonov, na Českem od Boljeslavov, na Polskem od Hrabrega, na Ruskem od Svetoslava itd.) so bili Madžari na svojih napadih z nekoliko bitvami podučeni, da jih dosedajno življenje spravi v grob in spokorivši se so se začeli priučevati živetju evropskemu in se ravnati po izgledu svojih sosedov. Ta imenitna sprememba, ki je jedina Madžare rešila pogube, se je pripetila posebno za Stefana Svetega, pravega vtemeljitelja kraljevstva ogerskega in sami Madžari tajiti ne morejo, da so jim v tem bili naj poglavitejši učitelji in pri pomočniki Slovani. Vsaj je bil praški biskop sveti Vojteh krstil Gejzovega sina Stefana Svetega in Vojtehov učitelj Radla (ali Anastazius, kakor se je imenoval postavši prvi opat prvega benediktinskega samostana na Českem v Brevnovi) je zasedel prvi ravno vstanovljeno stolico nadbiskopovo v Ostrogomu. In kakor so bili na polju erkevne Madžarom Slovani učitelji, tako tudi v vredjevanju občinskem in politiskem, katero je Stefan pri svojem ljudstvu vpeljal popolnoma se drže vzora slovanske vredbe županijske. In tako so v vsem drugem postali Slovani Madžarom učitelji. Zkazala se je tudi tukaj skušnja resnična, da mora neizobraženi, divji napadnik se konečno podvreči vplivu in moči naroda od nje ga premaganega ali izobraženejšega in bolj napredujočega. V tem bi še sam Szalay nam ne mogel nasproti govoriti, zakaj treba je le pokazati na tisoč in tisoč slovanskih besed, ktere so se deloma brez vse zmene v jezik madžarski vzele in katerih ne izpleve več iz njega vse napenjanje bistroumnih novejših jezikoznancev.

V svojem delu je Szalay gotovo premišljeno pozabil omeniti, kako so Slovani onim, ki so na nje navalili toliko leta in leta trajajočega zla, poplačevali z naj večjo dobroto, z zaslugami trajajočimi, katerim se imajo Madžari zahvaliti, da so sploh še v Evropi. Bogu bodi žal, da je „golobičji“ značaj slovanskega naroda, ki ga tako mnogokrat slavijo in povišujejo vlasti naši peveci, mu prinašal toliko škode, da si je želeli, da bi se rajše mesto golobičjega večkrat sokolovo srce v njem bilo oglaševalo.

Štefan Sveti pa ni vstanovil vladarstva madžarskega, katero pri takratnih lastnostih madžarskega ljudstva še mogoče ni bilo, ampak vstanovil je vladarstvo ogersko, katero je bilo vseh narodov, ki so prebivali v kraljevstvu jegovem. Če tedaj v naših dnevih madžarski državniki, prisvajajoči na Ogorskem vso opravičenost le narodnosti madžarski, na široka usta kričijo o več kot 800 letni starosti države madžarske, tako gotovo sami, če le zgodovino domovine svoje znajo, predobro vedo, da zelo grešijo resnici na škodo, da

Srenjske volitve.

IV.

modri Štefan take krivice ni mogel pripustiti, prvič ker je bil takrat jezik madžarski popolnoma neizobražen, drugič pa, ker bi bilo samo opravičenje Madžarov vzbujalo neprestane boje domače, ki bi bili slednjič celo madžarsko pokolenje v pogubo pripeljali. Latinščina v takratnih časih po celem svetu katoliškem izobražen jezik, je tudi v kraljevstvu ogerskem, po kolikor je bilo katoliško, izključivo gospodovala v crkvah, v šolah in v obče v vsem javnem življenju, in tako je ostalo stoletja, in celo takrat, ko je že v vseh drugih deželah domači jezik razun katoliške službe božje izpodrinol bil iz te izključivne pravice. Vsaj še sedaj ni težko najti ljudi, ki se še spominjajo in ki bi nam to spričaje potrdili z lastno skušnjo. (Konec prihodnjič.)

Še nekej o realnih šolah.

„Nekaj malo moram svojega sina v šolo dati“, pravi skrben slovenski gospodar svojemu sosedu, premišljeva po eni strani velike stroške, kako bi je z manjšo škodo za svoje slabo gospodarstvo, od svojega malega čistega dohodka lože v daljnem mestu poplačal; po drugi veliko potrebo omike, ktera le je zmožna, človeka srečnejšega narediti, mu prisluzek potrebnega polahčati. Kakor ljudje v divjačini v gostih ameriškanskih hostah še zdaj o Bogu mislijo, kateri vejo, da je, samo ne vejo, kde, v kaki podobi, kake moči; tako pravi vsakemu slovenskemu kmetu neki znotrajni tihi glas, da se poboljšanje svojega stana, premožnost in sreča le v nekenu idealu — v omiki — t. j. v požlabčenju svojih duševnih moči najde. Ali tudi tu je Slovenec vkanjen. On želi, da bi se mu sin samo za dobrega gospodarja v šoli izučil, pošlje pa ga krivo v šolo, v kateri se on za tiste znanstvene predmete pripravlja, kateri se navadno na vseučilišču nastavljati mislijo, tedaj za bogoslovje, modroslovje, pravdoslovje, vračiteljstvo. Nam treba vendar tudi učilišč, v katerih se ne pripravljamo samo za vseučilišče, ampak takih, ktera učence z vsim zanjem, kterege za svoje praktično življenje treba, lahko v kratkem času zapusti. Iz onih šol pridejo uradniki, vračniki, učitelji, učenjaki, ali ljudi za vsakdanjo potrebo malo, in narodno gospodarstvo ima iz tega še manje koristi. Nahajajo se tedaj učitelji, kateri celo latinski govorijo, kateri so vendar strašno slabi učitelji, ljudskih šol; nahajajo se ljudje, kateri so gimnazijo svršili, vendar so zlo slabi gospodarji še manj dobri obrtniki, ker se za občno izobraženje pripravljajo posebnega izobraževanja na tanje niso proprijeli. Morala bi se tedaj prilika dati, da se tudi rokodelce, gospodar, obrtnik itd. duševno za svoj stan pripravljajo, in za njega tudi v šoli kaj uči. Zdi se nam naše šolsko stanje, kakor da bi šel kmet zemlje orat, drv podirat, jame kopat, — vse z oralom; ne more se tajiti, da bode povsod nekaj zadel, ali pravega haska si nikder ne naredi. Tako velika množina, ktera za omiko hiti, le skrbi, da od gospodarja živi; ali bogatega gospodarja nam manjka; in omikanim, tako imenovanim „gospodom“ so vrelci potrebnih dohodkov preslabi, da sta drug drugemu na kvar. Zabredemo tedaj v nesrečni labirint, in slišimo povsod taisto tožbo: da nam manjka voditelja, prave praktične omike, ktera bi bila kos, nas srečno na boljše pot izpeljati. Kakor se iz tega vidi, še slovenski kmet ne ve, v katero šolo bi sina poslal, da bi si dobrega gospodarja odgojil; tudi mi mu odgovor moramo dolžni ostati, ker, kakor nam še obče slovenskih šol, ktere bi nam za naj potrebnejše hasnovite bile, manjka, še take šole nimamo, kakor smo v zadnjem članku govorili, da bi šole na narodni podlagi z slovensko učnim jezikom za praktično višjo omiko vredjene biti morale, ampak da še si jih narediti moramo. Ah ker še se zdaj večina ljudi nahaja, katerim so realne šole samo po imenu poznane spomenimo za naprej v obče, da spadajo med srednja učilišča, — ktera stojijo med ljudskimi šolami in vseučilišči, da so tedaj z gimnazijami v eni vrsti. Namen jihov pa je, da se v njih mladež, svršivša nižje šole, podučeva v vsem, kar mu je prihodnjemu izobraženemu državljanu potrebno, s posebnim ozrom na tiste znanstvene predmete, katerih za svoje praktično življenje naj bolj potrebuje. V red totih, v praktični život segajočih znanosti spadajo matematično-fizikalne znanosti, prirodopis, ločba, mehanika, graditeljstvo, zemljepis, povestnica in risanje; in ker so toti znanstveni predmeti že od davna pod imenom realnih naukov poznani, iz tega ime njihovih učilišč, realne šole, ali krajši realke. (Dalje prihodnjič.)

Pritožbe zoper imenik se oznanijo županu. Ta jih razsoduje s 4 možmi, ktere v ta namen izbere srenjski odbor iz celega srenjskega zastopa, Zadnjih osem dni pred volitvijo pa se ne sme v imeniku nič popravljati.

Naj manj 14. dni pred volitvijo ima sedanji župan v svojej srenji razglasiti in oznaniti kdaj, kje in koliko odbornikov se bode volilo. *) Ravno to ima župan ob enem tudi naznaniti političnemu okrajnemu uradu.

Volitev se vrši pred posebno v to sestavljeno komisijo, v kterej sedi župan in 4 zaupanja vredni možje, ktere si župan v ta namen izmed vseh srenjčanov izbere. Nobeden političen uradnik kot tak ni ud komisije; se tudi nima v volitev celo nič vtikati; le gledati sme ali se vse po postavi ravna. V tem oziru so si pri zadnjih volitvah uradniki preveč pravic jemali; da se to ne zgodi tudi pri prihodnjih, naj pazijo županje, odborniki pa tudi srenjčani sami.

Župan kot predsednik komisije ima zbrane volivce o volitvi podučiti in sicer jim ima povedati, komu da daje postava pravico voljenemu biti, komu pa jo zopet jemlje; kako naj vsakdo voli ali imenuje može svojega zaupanja, ter jih konečno opomniti, naj vsakteri ne glede prijatlov in neprijatlov svoj glas da po naj boljše vesti gnemu, o katerem misli, da bode naj boljše skrbel za srenjski blagor.

Če ima srenja troje volivstev, se prične volitev pri tretjem volivstvu, sicer pa pri drugem. Naj prvi glasujejo udje komisije, ako spadajo v dotično volivstvo, potem pa vsi volivci zaporedoma, kakor so zapisani v imeniku in jih ima eden iz volivne komisije k glasovanju klicati.

Kdor je poklican pove po krstnem imenu in priimku može, kateri si želi v srenjski zastop, in sicer naj prvo za odbornike, potem pa za namestnike. V pričo njega še se imajo ti glasovi zapisati v posebno za to namenjen spiseglasov, ki naj se takole napravi.

Spisek glasov

drugega volivstva pri volitvi odbornikov in namestnikov srenje gornograške

Števílo	Volivca		Krstno ime in priimek nasvetovanega za odbornika	Krstno ime in priimek nasvetovanega za namestnika	Opomba
	ime	stan			
1.	Janez Konoplja	posestnik	Jože Divjak Janez Pukšič " Voglar Fr. Banjgerl J. Koprivec Anton Čepek	Miha Dragan Jože Selan Drag. Fajfar	
2.	Franco Pokoren	kmečki sin	Jože Divjak Anton Čepek N. Grablovec		Mesto maloletnega Fr. Pokorna je glasoval njegov varuh Janez Goluf.
	itd.	itd.	itd.	itd.	itd.

Vsaki glas, kterege kdo dobi za odbornika, se zapiše še v poseben, tako imenovan nasproten spiseglasov.

Koj ko dobi kdo prvi glas, zapiše se njegovo ime in mu pristavi številka 1, kedar dobi drugi glas pristavi številko 2., kedar tretji številko 3., na priliko:

Nasprotni spiseglasov II. volivstva pri volitvi odbornikov v srenje gornograške.

Ime nasvetovanega za odbornika	Glasovi	Števílo vseh glasov
Jože Divjak	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29	29
Drag. Ipavec	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18	18
Janez Koprivec itd.	1, 2, 3, 4, 5, 6.	6

*) Taki razglasi bi bili po priliki:

1. Oglas. Podpisani župan daje na znanje, da sta imenika obeh volivstev gornograške srenje dogotovljena in v srenjskej hiši vsakemu na ogled. Tam naj se oglašajo tudi dotične pritožbe, naj kasneje do 24. t. m.

Gornigrad 3. avg. 1867.

Janez Sodec, župan.

2. Oglas. Podpisani župan daje na znanje, da si bode volila 1. septembra srenja št. jakobska novi srenjski zastop. V ta namen naj